

УДК 378.14:81

DOI: 10.24144/2524-0609.2025.57.45-51

Грабовська Тетяна Іванівна

кандидат фізико-математичних наук, доцент

заступник директора з навчально-методичної роботи та моніторингу якості освіти
КЗ «Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти» Закарпатської обласної ради

м.Ужгород, Україна

tatyana0606@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-2006-1690>

Грабовський Олександр Володимирович

кандидат біологічних наук, доцент

доцент кафедри теорії і методики професійної освіти та інноваційних технологій
КЗ «Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти» Закарпатської обласної ради

м.Ужгород, Україна

hrabovskyyov@zakinppo.org.ua

<http://orcid.org/0000-0002-5035-5171>

Сивохоп Ярослав Михайлович

кандидат педагогічних наук, доцент

директор КЗ «Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти» Закарпатської обласної ради

м.Ужгород, Україна

suvochop@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0003-1651-8368>

ОРГАНІЗАЦІЯ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Актуальність дослідження зумовлене необхідністю правильної організації самоосвітньої діяльності педагогів, адже саме вона забезпечує формування індивідуальної траєкторії професійного розвитку й підвищення якості освітнього процесу. Мета статті: наукове обґрунтування особливостей професійного зростання педагогічних працівників на основі результативної організації їхньої самоосвітньої діяльності в умовах неперервної освіти та у сприянні розвитку педагогічної майстерності. Застосовано теоретичні методи: аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, зіставлення положень педагогічної, методичної та спеціальної літератури, інформаційних джерел із проблеми дослідження та психолого-педагогічні діагностичні анкети. Розглядаються особливості організації самоосвітньої діяльності педагогів в умовах неперервної освіти. Акцентовується увага на значенні самоосвітньої компетентності для підвищення професійної майстерності вчителя та розвитку його творчого потенціалу. Описано форми і методи самоосвіти, механізми мотивації педагогів, а також роль рефлексії і самоаналізу у процесі професійного самовдосконалення. Визначено основні проблеми та виклики, що виникають у педагогічній практиці, і перспективи подальших наукових досліджень у сфері організації самоосвітньої діяльності педагога. Розроблено програму та індивідуальний план самоосвітньої діяльності, що акцентують увагу на здатності педагога до професійного саморозвитку. Визначено концептуальні та організаційно-методичні шляхи реалізації цієї програми у практиці закладів загальної середньої освіти, що сприяє підвищенню якості педагогічної діяльності та ефективності освітнього процесу. Доведено, що самоосвіта, самонавчання і самовиховання є важливими чинниками у професійному зростанні педагога.

Ключові слова: самоосвітня діяльність, самоосвіта, самовдосконалення, саморозвиток, самонавчання.

Вступ. Реформування системи освіти вимагає від педагогів систематичного і безперервного підвищення рівня професійної компетентності. У нормативно-правових документах, зокрема в Законі України «Про освіту» зазначено, що педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно удосконалювати свій професійний рівень, педагогічну майстерність та загальну культуру [1]. Також у «Національній доктрині розвитку освіти» підкреслюється, що підготовка педагогічних і науково-педагогічних кадрів та їхнє професійне самовдосконалення є важливою умовою модернізації освіти [2]. Відповідно, важливими завданнями післядипломної педагогічної освіти є розвиток професійної майстерності вчителя, мотивація педагогів до самоосвіти і саморозвитку, ґрунтовна та своєчасна методична допомога з цих питань. Таким чином, професійне самовдосконалення є невід'ємною складовою розвитку та підвищення рівня професійної компетентності педагога.

Сучасні заклади освіти потребують висококваліфікованих педагогів, які можуть створити безпечне освітнє середовище, якісно та креативно організувати

освітній процес та досягнути високих результатів у формуванні ключових компетентностей учнів. Педагог має бути не лише передавачем знань, а й фасилітатором, тьютором, консультантом, здатним організувати індивідуальну освітню траєкторію учня. У цьому контексті самоосвіта і саморозвиток педагога стають не розкішшю, а професійною необхідністю. Неперервність освіти забезпечує адаптацію до змін, а саморозвиток дозволяє педагогу реалізувати власний творчий потенціал. Тому актуальність дослідження полягає у правильній організації самоосвітньої діяльності і формуванні ефективної траєкторії професійного розвитку педагогів. Одним із важливих завдань вчителя у міжкласний період є самоосвіта, саморозвиток та пошук шляхів самореалізації, удосконалення роботи за програмою самоосвітньої діяльності. Сучасний педагогічний працівник має орієнтуватися на вимоги суспільства, бути здатним до навчання впродовж професійного життя та неперервного самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самоосвітня діяльність є важливим чинником у розвитку

професійної компетентності вчителя. Сьогодні у педагогіці багато наукових і методичних праць присвячені дослідженням особливостей організації самоосвітньої діяльності, змісту, структури та принципам самоосвіти. У сучасному педагогічному дискурсі значний обсяг наукових і методичних досліджень спрямований на аналіз організаційних засад самоосвітньої діяльності, її структурних компонентів, змістового наповнення та принципів функціонування.

У працях вчених [3] самоосвіта в умовах неперервної освіти інтерпретується як феномен національної культури, як «свідомий, цілеспрямований процес особистісного та професійного вдосконалення, набуття систематичних знань у будь-якій галузі, що передбачає безпосередньо особисту зацікавленість того, хто навчається, в органічно му поєднанні із самостійним вивченням матеріалу».

У педагогічній літературі зустрічаються різні трактування самоосвіти [4, с.76]: складова самовдосконалення та професійного саморозвитку особистості (В.Ковальчук), форма одержання й поглиблення знань (Н.Безлюдна, Н.Дудник, Н.Малик), неперервність освіти упродовж життя (В.Олійник), накопичення соціального досвіду (Л.Коростіль), напрям самовиховання (О.Кучерявий) тощо.

Вивчення наукових праць показує, що значний дослідницький інтерес вчених зосереджувався на феномені педагогічної самоосвіти. Проте проблеми організації післядипломної неперервної освіти вчителів, а також питання наступності та інтеграції освітнього процесу за індивідуальними програмами професійного розвитку не набули належного наукового опрацювання.

Мета статті: наукове обґрунтування особливостей професійного зростання педагогічних працівників на основі результативної організації їхньої самоосвітньої діяльності в умовах неперервної освіти та у сприянні розвитку педагогічної майстерності. **Методи дослідження:** теоретичні методи (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, зіставлення положень педагогічної, методичної та спеціальної літератури, інформаційних джерел із проблеми дослідження) та авторські психолого-педагогічні діагностичні анкети.

Виклад основного матеріалу. Організація самоосвітньої діяльності відіграє важливу роль у професійному зростанні та удосконаленні професійної компетентності педагогів, формуванні їх наукового, педагогічного й загальнокультурного рівнів. Завдяки рефлексії власної професійної діяльності педагог може отримати інформацію про рівень якості самоосвіти і, відповідно, змодельовати подальший особистий професійний розвиток. Отже, у педагога з'являється можливість здійснити ґрунтовний аналіз власної професійної діяльності й забезпечити неперервне професійне зростання.

Сучасний вектор розвитку освіти спрямований на «освіту впродовж усього життя» і передбачає систематичне розширення знань, розвиток здібностей, умінь, навичок і ставлень, формування компетентностей з метою задоволення особистісних, громадянських і соціальних потреб. Важливу роль в цьому відіграє самоосвітня діяльність педагога як інформальний спосіб неперервної освіти.

Сьогодні педагогічна діяльність здійснюється в умовах динамічних суспільних трансформацій, тому її успішність пов'язана не тільки з фаховою підготовкою у ЗВО, але й із здатністю та готовністю педагога до навчання впродовж усього професійного життя. Тобто, самоосвіта визначається як неперервний процес саморозвитку й самовдосконалення педагога, усвідомлений процес пізнавальної діяльнос-

ті, спрямованої на здобуття ним нових знань, умінь і навичок. Вона відрізняється від формальної освіти добровільністю, гнучкістю та індивідуалізацією. Саморозвиток є ширшим поняттям, що включає професійний, особистісний, духовний і культурний виміри. У науковій літературі виділяють кілька підходів до зазначеної проблеми [5, с.183]: компетентнісний підхід – розглядає самоосвіту як засіб формування ключових компетентностей (зокрема цифрової, комунікативної, соціальної тощо); акмеологічний підхід – підкреслює значення досягнення професійних вершин завдяки самовдосконаленню; андрагогічний підхід – враховує особливості навчання дорослої людини, її мотивацію та досвід; культурологічний підхід – трактує саморозвиток як шлях інтеграції в культурний простір суспільства.

Таким чином, самоосвіта педагога має міждисциплінарний характер і потребує інтеграції різних методологічних засад.

Н.Бухлова [6, с.4] пропонує розглядати самоосвітню діяльність як інтеграцію низки «само»-компонентів:

- самооцінка – здатність аналізувати власні можливості та ресурси;
- самооблік – врахування власних здібностей, особистісних якостей і потенціалу;
- самовизначення – уміння усвідомлено обирати своє місце в житті та суспільстві, визначати власні інтереси й пріоритети;
- самоорганізація – здатність знаходити джерела знань, підбирати адекватні власним можливостям форми самоосвіти, планувати та організовувати робочий процес;
- самореалізація – ефективне втілення власних можливостей у діяльності;
- самокритичність – уміння об'єктивно оцінювати сильні та слабкі сторони власної роботи;
- самоконтроль – здатність регулювати та контролювати хід власної діяльності;
- саморозвиток – кінцевий результат систематичної самоосвітньої діяльності.

Самоосвіта педагога визначається низкою характерних ознак [5, с.31]:

- цілісність – системний підхід до організації та здійснення самоосвітньої діяльності;
- діяльність – практична спрямованість навчально-пізнавальної роботи;
- мобільність – відповідність змісту самоосвіти рівню професійної компетентності та актуальним потребам освіти;
- самореалізація – ефективне використання особистісних здібностей і потенціалу в професійній діяльності;
- самоорганізація – здатність планувати, координувати та раціонально організовувати власну освітню діяльність.

Успішна організація самоосвітньої діяльності педагогів визначається комплексом чинників, зокрема рівнем їхньої теоретичної та практичної підготовки, досвідом у проведенні самостійної освітньої роботи та умінням системно планувати і реалізовувати власний процес професійного самовдосконалення. Тому при плануванні самоосвітньої діяльності педагога має керуватися низкою базових принципів [7, с.49]:

- актуальність – відповідність змісту та форм самоосвіти сучасним освітнім вимогам і реаліям.
- взаємообумовленість – тісний зв'язок між педагогічною діяльністю та процесом професійної підготовки.
- цілісність – взаємозв'язок усіх компонентів самоосвіти.

- системність і неперервність – регулярне підвищення кваліфікації та розвиток педагогічної майстерності.

- комплексність – інтеграція науково-теоретичних знань з практичними навичками.

- рефлексивність – постійний аналіз рівня власної професійної підготовки.

- диференціація – адаптація змісту та методів методичної роботи відповідно до індивідуальних потреб педагога.

- узгодженість та наступність – логічне поєднання етапів педагогічної діяльності з процесом підвищення кваліфікації.

- систематизація та узагальнення досвіду педагогічної діяльності – накопичення, аналіз та узагальнення практичного досвіду для вдосконалення професійної майстерності та підвищення ефективності самоосвітньої діяльності.

Отже, ефективна самоосвітня діяльність вимагає від педагога розширення загальнопедагогічних і психологічних знань, удосконалення методів навчання і виховання, оволодіння інноваційними методиками і технологіями, поглиблення фахових знань, підвищення загальнокультурного і професійного рівнів.

Самоосвітня діяльність педагога передбачає наступність у професійній освіті (загальна середня освіта – вища освіта – післядипломна освіта – самовдосконалення (самостійна робота над собою), а також є наслідком невідповідності професійної освіти запитам сьогодення.

Необхідно зауважити, що актуальність самоосвіти педагога залежить від певних особливостей педагогічної діяльності:

- при щоденній підготовці до навчальних занять вчитель має володіти сучасною і перспективною інформацією, тобто власним прикладом мотивувати учнів до самостійної роботи;

- із-за надмірної завантаженості педагог обмежений у часі для отримання інформації;

- зміст і спрямованість самоосвітньої діяльності педагогів часто не відповідають актуальним соціальним та професійним потребам сучасного суспільства;

- обмежене коло спілкування тільки за професійними інтересами.

Тому при плануванні самоосвітньої діяльності педагог, насамперед, має визначити науково-методичну проблему, над вирішенням якої працюватиме. Ця проблема переважно пов'язана з науково-методичною проблемою закладу освіти. Самоосвітня діяльність педагога передбачає підвищення наукової обізнаності з певної проблеми через добір та критичний аналіз інформаційних джерел, удосконалення практичних навичок шляхом ознайомлення з сучасними педагогічними технологіями та їх інтеграції у власну практику, а також вивчення перспективного досвіду колег. Крім того, важливим аспектом є систематизація й узагальнення власного досвіду роботи над проблемним питанням та його представлення для обговорення з педагогічною спільнотою. Таким чином, самоосвіта виступає як безперервний процес пошуку, вдосконалення та оновлення педагогічного і методичного ресурсу вчителя. Тому зупинимось, перш за все, на основних етапах роботи педагога у даному напрямку.

Технологія організації самоосвітньої діяльності педагогів може бути структурована за п'ятьма основними етапами [5, с.164].

Перший етап – установчий. Він передбачає налаштування педагога на самостійну роботу, визначення мети діяльності у відповідності до науково-методичної проблеми закладу, формулювання власної індивідуальної теми та усвідомлення послідовності дій. На цьому етапі педагог, стикаючись із професійними труднощами, усвідомлює потребу у самоосвіті, що виникає через дисонанс між наявними знаннями й уміннями та їх недостатністю для вирішення професійних завдань. Формування мотивації та професійних потреб дозволяє змінити зміст самоосвітньої діяльності, ставлення до професійного розвитку та загалом до педагогічної роботи.

Другий етап – навчальний. Педагог ознайомлюється з психолого-педагогічною та методичною літературою з обраної проблеми. Необхідною умовою професійного розвитку є переоцінка власних досягнень і невдач, що здійснюється через процес само-рефлексії – другий етап професійного саморозвитку. Рефлексивна оцінка формує вчителя як суб'єкта професійної діяльності, а розвинені рефлексивні процеси сприяють подоланню егоцентричності мислення та односторонніх стереотипів. Лише здатність аналізувати власні дії з різних точок зору дозволяє педагогові децентрувати мислення і коригувати односторонні установки.

Третій етап – практичний. Він передбачає накопичення та систематизацію педагогічних фактів, їх аналіз, апробацію нових методів роботи, а також проведення експериментальних заходів. Практичну діяльність супроводжує продовження роботи з науково-методичною літературою.

Четвертий етап – теоретичне осмислення. Він включає аналіз та узагальнення педагогічних даних, накопичених на попередніх етапах. Доцільним є організація колективного обговорення прочитаної літератури, представлення творчих звітів на засіданнях професійних спільнот або кафедр, відвідування відкритих уроків із наступним обговоренням у колективі.

П'ятий етап – підсумково-контрольний. Педагог підбиває підсумки самостійної роботи, систематизує спостереження, оформлює результати, здійснює їх аналіз і теоретичне обґрунтування, формулює загальні висновки та визначає перспективи подальшої роботи.

Такий підхід до організації самоосвітньої діяльності можна розглядати як перспективний план роботи над науково-методичною темою протягом п'яти років. Система самоосвітньої роботи передбачає також щорічне планування, підбір форм і засобів роботи з інформацією, оволодіння методикою аналізу власного та колективного педагогічного досвіду і поступове засвоєння методів експериментально-дослідницької діяльності.

Отже, на нашу думку, організаційна модель побудови індивідуальної програми самоосвітньої діяльності педагога може мати таку структуру (Таблиця 1).

Звертаємо увагу, що за нашими дослідженнями, план самоосвітньої діяльності педагога обов'язково повинен включати: перелік літератури для опрацювання, визначені форми самоосвітньої діяльності, строки виконання та очікувані результати (наприклад, підготовка доповіді, виступ на засіданні методичного об'єднання, складання поурочного планування, опис власного педагогічного досвіду, оформлення результатів у вигляді звіту тощо) (Таблиця 2).

Таблиця 1.

Модель формування індивідуальної програми самоосвітньої діяльності педагога

№ з/п	Етап / Компонент	Зміст та діяльність	Інструменти та ресурси	Очікувані результати
1.	Діагностика потреб	Самооцінка компетентностей; аналіз результатів роботи; виявлення професійних прогалин	Професійний профайл, результати учнів, відгуки колег	Визначення напрямів розвитку та потреб у самоосвіті
2.	Цілі та очікувані результати	Формулювання SMART-цілей; визначення критеріїв успіху	Планування цілей, контрольні показники	Конкретизація цілей та критеріїв оцінки ефективності
3.	Структура програми	Теоретичний, практичний, цифровий, рефлексивний блоки; часові межі та модулі	План роботи, модульні програми, контрольні періоди для моніторингу прогресу	Систематизована та структурована програма самоосвіти
4.	Ресурси та підтримка	Доступ до курсів та бібліотек; наставництво; участь у методичних об'єднаннях і професійних спільнотах	Онлайн-курси, бібліотеки, наставники, проекти	Підтримка розвитку та обмін досвідом
5.	Оцінювання та корекція	Регулярні самооцінки; портфоліо; супервізія; корекція програми	Портфоліо, peer-review, проміжні оцінки	Моніторинг прогресу та адаптація програми до результатів

Джерело: систематизовано авторами

Таблиця 2.

Орієнтовний план самоосвітньої діяльності педагога

№ з/п	Зміст заходів	Мета заходу	Очікуваний результат
1.	Збір інформації щодо організації самоосвіти	Аналіз основних інформаційних джерел, методичної літератури та документів; вивчення перспективних ідей	Складання переліку ключових джерел для інформування педагогічного колективу
2.	Розробка плану науково-методичної роботи школи	Діагностування індивідуальних можливостей та потреб учителів	Надання методичної підтримки у складанні індивідуальних планів самоосвіти
3.	Організація системи семінарів та тренінгів	Підвищення професійної компетентності вчителів-предметників	Впровадження перспективних педагогічних ідей у шкільну практику
4.	Організація обміну педагогічним досвідом	Висвітлення професійних досягнень членів педагогічного колективу	Індивідуалізація роботи з учителями, поширення кращих практик
5.	Проведення педагогічних рад	Узагальнення результатів роботи вчителів, методичних об'єднань та творчих груп	Удосконалення і конкретизація педагогічної діяльності школи

Джерело: систематизовано авторами

Матеріали, зібрані під час самоосвіти, доцільно систематизувати за темами та зберігати у вигляді карток, тематичних зошитів, тек або особистого педагогічного щоденника. Важливим аспектом є вміння працювати з літературними джерелами: робити виписки, складати конспекти, тези прочитаного, розгорнуті плани або анотації.

При роботі над індивідуальною науково-методичною темою (проблемою) педагог здійснює цілеспрямований та глибокий аналіз наявних джерел науково-методичної інформації, зокрема матеріалів курсової підготовки, даних семінарів і консультацій, психолого-педагогічної літератури з відповідної проблеми та передового педагогічного досвіду. У процесі цього вчитель опановує методи аналізу змісту публікацій і

педагогічної практики, набуває навичок науково-дослідницької роботи та вчиться оформлювати й презентувати результати власної діяльності за темою чи проблемою.

Кожен заклад освіти має забезпечити педагогам цілеспрямовану та систематичну навчальну і методичну діяльність, спрямовану на формування у них компетентностей у сфері самоосвіти. Ця робота має бути інтегрована і проходити наскрізною лінією через усі освітні компоненти. Ми вважаємо, що для ефективного розвитку самоосвітньої діяльності важливим є застосування різних механізмів мотивації педагогів до постійного професійного вдосконалення (Таблиця 3):

Таблиця 3.

Структурований перелік механізмів мотивації педагогів до самоосвітньої діяльності

Механізм мотивації	Опис / приклади
Професійний розвиток	Надання можливостей для підвищення кваліфікації, участі у тренінгах, семінарах, вебінарах, курсах підвищення кваліфікації.
Визнання та заохочення	Публічне відзначення досягнень учителів, нагороди, грамоти, сертифікати, висвітлення успіхів у методичних бюлетенях чи на сайті закладу.
Індивідуалізація навчання	Складання персоналізованих планів самоосвіти, врахування інтересів та професійних потреб кожного педагога.
Методична підтримка	Консультації досвідчених колег, наставництво, доступ до сучасних методичних і наукових ресурсів.
Педагогічна автономія	Надання свободи у виборі напрямів та форм самоосвіти, можливість впроваджувати власні ідеї у практику.
Рефлексія та самооцінка	Організація заходів для обміну досвідом, аналізу результатів своєї роботи та отримання зворотного зв'язку.
Матеріальне стимулювання	Заохочення участі у конкурсах, грантах, фінансова підтримка для підвищення кваліфікації або реалізації педагогічних проєктів.

Джерело: систематизовано авторами

Ефективним засобом підвищення професійної компетентності педагога є програма самоосвітньої діяльності (педагогічного самовдосконалення). Її головна мета полягає у всебічному розвитку особистості педагога з метою створення оптимальних умов для навчання та виховання учнів. Отже, *програма самоосвітньої діяльності педагога* може мати такий вигляд (взірець):

ПІБ педагога: _____

Посада / предмет: _____

Навчальний рік: _____

1. Мета програми

Підвищення професійної компетентності педагога. Розвиток педагогічних, методичних та творчих здібностей.

Забезпечення ефективних умов для навчання та виховання учнів.

2. Завдання

Оволодіти сучасними методиками викладання та освітніми технологіями.

Поглибити знання з психолого-педагогічних аспектів навчання та виховання.

Розвинути навички аналізу педагогічної літератури та досвіду колег.

Створювати та впроваджувати авторські методичні матеріали.

Формувати навички самоаналізу та рефлексії власної педагогічної діяльності.

3. Форми та методи самоосвіти

Форми: індивідуальна, колективна, дистанційна, практична.

Методи: читання професійної літератури, участь у семінарах і вебінарах, обмін досвідом з колегами, розробка авторських матеріалів, консультації, аналіз власної роботи.

4. Очікувані результати

Впровадження нових методик у навчальний процес.

Створення та використання авторських дидактичних матеріалів.

Підвищення рівня педагогічної компетентності.

Публікації матеріалів або виступи на педагогічних заходах.

Складання звіту про результати самоосвіти.

5. Термін виконання

Період реалізації програми: _____

Контроль та підведення підсумків: наприкінці навчального року

Приведемо приклад *робочого плану самоосвітньої діяльності педагога* на 6 місяців:

Мета: Підвищити цифрову компетентність у використанні дистанційних інструментів для формування оцінювання.

Модулі:

- М1 (1 місяць): Ознайомчий курс з цифровими інструментами (МООС, 20 годин).

- М2 (2 місяць): Практичні заняття зі створення форматних тестів і інтерактивних вправ (самостійні заняття + 4 вебінари).

- М3 (3, 4 місяць): Реалізація інноваційних методів на 6 уроках, збір результатів, зворотний зв'язок від учнів.

- М4 (5, 6 місяць): Аналіз результатів, оформлення портфоліо, виступ на методичній раді.

Оцінювання: показники успішності учнів, якість створених ресурсів, відгуки колег.

Рефлексія: щомісячні записи у журналі самоосвіти, план корекції.

Невід'ємною складовою самоосвітньої діяльності педагога є також рефлексивні уміння. Вони формуються через систематичний самоаналіз процесу та результатів власної педагогічної роботи, а також за рахунок зворотного зв'язку від колег і учнів. У професійній діяльності педагога часто виникають різноманітні проблемні ситуації, що потребують додаткових знань або нових умінь. До таких ситуацій належать: робота з учнями з особливими освітніми потребами, встановлення ефективної комунікації з представниками інноваційних поколінь дітей (індіго, альфа, зет тощо), впровадження сучасних педагогічних технологій, організація дистанційного навчання, оновлення змісту навчального предмету у зв'язку з появою нових наукових відкриттів та розробок. Всі ці випадки потребують освоєння нової інформації та формування додаткових компетентностей.

Важливо також підкреслити, що розвиток самоосвітньої компетентності педагога вимагає уваги до вибору завдань, планування та організації самоосвітньої діяльності, а також застосування стимулів для самовдосконалення та саморозвитку.

Висновки. Отже, самоосвітня діяльність педагога є ключовим фактором професійного розвитку та підвищення компетентності у сучасних умовах неперервної освіти. Вона дозволяє педагогу постійно оновлювати знання, вдосконалювати методичні навички та впроваджувати інноваційні підходи у навчальний процес. Організація самоосвіти потре-

бує системного та цілеспрямованого підходу, який передбачає планування, вибір актуальних тем, використання різноманітних форм і методів роботи, а також регулярну рефлексію та оцінку досягнутих результатів. Важливим елементом ефективної самоосвіти є інтеграція індивідуальних планів педагога із загальношкільною науково-методичною роботою та участь у колективних формах обміну досвідом, семінарах, тренінгах і вебінарах. Суттєву роль у самоосвітній діяльності педагога відіграє мотивація, яка формується за рахунок поєднання внутрішніх чинників (професійна зацікавленість, прагнення до самовдосконалення) та зовнішніх стимулів (визнання колективу, участь у конкурсах, підвищення кваліфікації). Тобто, ефективна самоосвітня діяльність педагога сприяє формуванню високого рівня професійної

компетентності, розвитку творчих і дослідницьких умінь та створює оптимальні умови для навчання і виховання учнів, що відповідає концепції неперервної освіти. Подальші наукові дослідження можуть бути спрямовані на: розробку методичних рекомендацій і моделей організації самоосвітньої діяльності педагогів різних спеціальностей та рівнів освіти; визначення ефективних форм і методів стимулювання педагогів до постійного професійного розвитку; аналіз впливу цифрових технологій та онлайн-ресурсів на ефективність самоосвітньої діяльності педагогів; дослідження зв'язку між індивідуальними планами самоосвіти та підвищенням професійної компетентності педагогів; вивчення перспективного педагогічного досвіду та його адаптація для розвитку безперервної професійної освіти.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувались при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти», 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
3. Хлебнікова Т.М. Самоосвіта як засіб розвитку професійної компетентності педагога. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка. 2020. №8(15). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-8\(15\)-17](https://doi.org/10.33296/2707-0255-8(15)-17)
4. Шумський О.Л., Шумська О.О.. Самоосвіта як педагогічна проблема. Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2022. №1(23). С.75–81. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-9
5. Сисоєва С.О. Самоосвітня діяльність педагогів у системі неперервної освіти. Київ: Педагогічна думка, 2015. 212 с.
6. Бухлова Н.В. Сутнісний зміст поняття «Самоосвітня компетентність». Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2008. №1. С.4.
7. Лук'янова Л.Б. Теоретико-методологічні засади андрагогіки. Київ: Педагогічна думка, 2012. 256 с.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, № 38-39, st.380) [Law of Ukraine «On Education» (2017)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]
2. Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Nacionalnu doktrynu rozvytku osvity», 2002 [About the National Doctrine of Educational Development (2002)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> [in Ukrainian]
3. Khlebnikova, T.M. (2020). Samoosvita yak zasib rozvytku profesiynoi kompetentnosti pedahoha [Self-education as a means of developing teacher's professional competence]. *Adaptive management: theory and practice. Series: Pedagogy*, 8 (15). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0255-8\(15\)-17](https://doi.org/10.33296/2707-0255-8(15)-17) [in Ukrainian]
4. Shumskyi, O.L., & Shumska, O.O. (2022). Samoosvita yak pedahohichna problema [Self-education as a pedagogical problem]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya «Pedahohika i psykholohiia»*, 1(23), 75–81. DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-9 [in Ukrainian]
5. Sysoieva, S.O. (2015). *Samoosvitnia diialnist pedahohiv u systemi neperervnoi osvity* [Self-educational activity of teachers in the system of continuing education]. Pedahohichna dumka [in Ukrainian]
6. Bukhlova, N.V. (2008). Sutnisnyi zmist poniattia «Samoosvitnia kompetentnist» [Sutnisnyi zmist poniattia «Samoosvitnia kompetentnist»]. *Naukova skarbnytsia osvity Donechchyny*, 1, 4. [in Ukrainian]
7. Luk'ianova, L.B. (2012). *Teoretyko-metodolohichni zasady andrahohiky* [Theoretical and methodological foundations of andragogy]. Pedahohichna dumka, 256 [in Ukrainian]

Статус статті: Отримано: 09.09.2025 Прийнято: 13.10.2025 Опубліковано: 30.10.2025

Grabovska Tetiana

Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor
Deputy Director for Educational and Methodological Work and Monitoring the Quality of Education
Municipal Institution «Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education» Transcarpathian Regional Council, Uzhhorod, Ukraine

Grabovskyy Oleksandr

Candidate of Biological Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Theory and Methods of Vocational Education and Innovative Technologies
Municipal Institution «Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education» Transcarpathian Regional Council, Uzhhorod, Ukraine

Syvokhop Yaroslav

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Director of Municipal Institution «Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education»
Transcarpathian Regional Council, Uzhhorod, Ukraine

ORGANIZATION OF SELF-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF A TEACHER IN THE CONDITIONS OF CONTINUING EDUCATION

Abstract. The relevance of the study is determined by the need for the proper organisation of teachers' self-educational activities, as it ensures the formation of an individual trajectory of professional development and the improvement of the quality of the educational process. The aim of the article is to acquaint the reader with the features of a teacher's professional growth through the effective organisation of self-educational activities in the context of continuous education, and the development of their pedagogical competence. To determine teachers' ability for self-educational activities, theoretical methods were used: analysis, synthesis, systematisation, generalisation, comparison of provisions of pedagogical, methodological and specialised literature, information sources on the research problem, and psycho-pedagogical diagnostic questionnaires. The article examines the features of organising teachers' self-educational activities in the context of continuous education. Attention is focused on the importance of self-educational competence for improving a teacher's professional skills and developing their creative potential. Forms and methods of self-education, mechanisms of teacher motivation, as well as the role of reflection and self-analysis in the process of professional self-improvement are described. The main problems and challenges arising in teaching practice and the prospects for further scientific research in the field of organising teachers' self-educational activities are identified. A programme and an individual plan for a teacher's self-educational activities were developed, focusing on the development of their capacity for professional self-development. Conceptual and organisational-methodological ways to implement this programme in the practice of general secondary education institutions were identified, which contributes to improving the quality of pedagogical activity and the effectiveness of the educational process. It has been proven that self-education, self-learning and self-discipline are important factors in a teacher's professional growth.

Keywords: self-educational activity, self-education, self-improvement, self-development, self-learning.